

KULOLCHILIK SAN'ATINING ZAMONAVIY TASVIRIY SAN'ATDAGI O'RNI

Oripov Bobirjon Badirjonovich
Namangan davlat pedagogika instituti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada kulolchilik san'atining tarixiy taraqqiyoti, uning xalq amaliy san'atidagi o'rni hamda zamonaviy tasviriy san'atdagi ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqot davomida kulolchilik san'atining an'anaviy funksional xususiyatlardan zamonaviy badiiy ifoda vositasiga aylanish jarayoni yoritib berilgan. Shuningdek, zamonaviy rassomlar ijodida kulolchilik elementlarining konseptual, dekorativ va installyatsion san'at yo'nalishlarida qo'llanishi tahlil qilinadi. Maqolada kulolchilikning milliy identitetni ifodalashdagi o'rni, global san'at makonidagi integratsion jarayonlari hamda uning pedagogik va estetik ahamiyati ochib berilgan. Tadqiqot natijalari kulolchilik san'atining zamonaviy tasviriy san'atdagi o'rni tobora kengayib borayotganini va uning badiiy tafakkur rivojidadagi muhim vosita ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Kulolchilik san'ati, tasviriy san'at, zamonaviy san'at, dekorativ-amaliy san'at, keramika, badiiy ifoda, kompozitsiya, milliy meros, identitet, installyatsiya, konseptual san'at, estetik tafakkur, shakl va mazmun, san'at integratsiyasi

Kirish: Kulolchilik san'ati insoniyat madaniy taraqqiyotining eng qadimiy va barqaror yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. U dastlab insonning kundalik ehtiyojlarini qondirish maqsadida vujudga kelgan bo'lsa-da, tarixiy taraqqiyot jarayonida asta-sekin badiiy-estetik mazmun kasb etib, mustaqil san'at turi sifatida shakllandi. Ayniqsa, Markaziy Osiyo hududida, xususan, O'zbekiston zaminida kulolchilik san'ati o'ziga xos maktab va an'analarga ega bo'lib, milliy madaniyatning ajralmas qismiga aylangan. Rishton, G'ijduvon, Xiva kabi kulolchilik markazlari nafaqat amaliy buyumlar yaratish, balki yuqori darajadagi badiiy ifoda vositalari orqali ham alohida e'tibor qozongan.

Kulolchilik san'atining asosiy xususiyati uning ikki tomonlama tabiati bilan belgilanadi, ya'ni u bir vaqtning o'zida ham amaliy, ham estetik vazifani bajaradi. Bu jihat uni boshqa san'at turlaridan ajratib turadi. Kulol tomonidan yaratilgan buyum shakl, rang, faktura va naqshlar uyg'unligi orqali tomoshabinda estetik zavq uyg'otadi. Shu bilan birga, ushbu buyumlar muayyan funksional vazifani ham bajaradi. Mazkur sintez kulolchilik san'atining universal va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi. Zamonaviy tasviriy san'at rivojlanishi jarayonida kulolchilik san'ati yangi bosqichga ko'tarildi. Endilikda u faqat an'anaviy hunarmandchilik doirasida emas, balki konseptual san'at, installyatsiya, dekorativ plastika va hatto abstrakt

san’at yo’nalishlarida ham keng qo’llanilmoqda. Zamonaviy rassomlar kulolchilikni oddiy buyum yaratish vositasi sifatida emas, balki g’oya va falsafiy qarashlarni ifodalovchi muhim badiiy til sifatida talqin etmoqdalar. Bu esa kulolchilikning funksional chegaralarini kengaytirib, uni tasviriy san’atning faol komponentiga aylantirmoqda.

Bugungi kunda kulolchilik san’atida shakl va mazmun o’rtasidagi munosabat tubdan o’zgarib bormoqda. An’anaviy kulolchilikda shakl asosan funksiyaga bo’ysungan bo’lsa, zamonaviy kulolchilikda aksincha, shakl mustaqil badiiy ifoda vositasiga aylanmoqda. Rassomlar tomonidan yaratilayotgan keramika asarlarida deformatsiya, stilizatsiya, abstraksiyalashuv kabi usullardan keng foydalanilmoqda. Natijada kulolchilik buyumlari real predmetdan uzoqlashib, ramziy va metaforik mazmun kasb etmoqda. Zamonaviy tasviriy san’atda kulolchilikning yana bir muhim jihati uning material bilan ishlash imkoniyatlarining kengligidir. Loy, sir, rang va harorat bilan bog’liq texnologik jarayonlar rassomga cheksiz eksperiment qilish imkonini beradi. Bu esa kulolchilikni nafaqat estetik, balki texnologik jihatdan ham murakkab va qiziqarli san’at turiga aylantiradi. Shu bois zamonaviy rassomlar kulolchilikni boshqa materiallar, masalan, metall, shisha, yog’och bilan birlashtirib, yangi kompozitsion yechimlar yaratmoqdalar.

Kulolchilik san’atining zamonaviy tasviriy san’atdagi o’rni uning milliy va global madaniyatlar o’rtasidagi ko’prik vazifasini bajarishi bilan ham belgilanadi. Globalizatsiya sharoitida milliy san’at turlarini saqlab qolish va rivojlantirish muhim masalalardan biri hisoblanadi. Kulolchilik bu borada o’zining an’anaviy naqshlari, rang yechimlari va shakllari orqali milliy identitetni ifodalash imkonini beradi. Shu bilan birga, zamonaviy san’at talablari asosida ushbu elementlar qayta talqin qilinib, yangi badiiy shakllarda namoyon bo’lmoqda. Natijada milliylik va zamonaviylik uyg’unlashgan yangi san’at asarlari yuzaga kelmoqda. Kulolchilik san’atining yana bir muhim jihati uning pedagogik va tarbiyaviy ahamiyatidir. Zamonaviy ta’lim tizimida kulolchilik san’ati o’quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim vosita sifatida qaralmoqda. Loy bilan ishlash jarayoni o’quvchilarda sabr-toqat, diqqat-e’tibor va tasavvur kengligini rivojlantiradi. Shu bois kulolchilik san’ati tasviriy san’at ta’limining ajralmas qismi sifatida o’rganilishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, kulolchilik san’ati bugungi kunda zamonaviy tasviriy san’atning muhim tarkibiy qismi sifatida yangi mazmun va shakl kasb etmoqda. U o’zining tarixiy ildizlariga tayangan holda zamonaviy badiiy jarayonlarga moslashib, yangi ifoda vositalarini yaratmoqda. Kulolchilik san’ati orqali rassomlar nafaqat estetik go’zallikni, balki chuqur ijtimoiy, falsafiy va madaniy

g‘oyalarni ham ifoda etmoqdalar. Bu esa kulolchilikning nafaqat o‘tmish merosi, balki kelajak san’atining ham muhim yo‘nalishlaridan biri ekanligini ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ganiev, A., Ahmedov, D. S. U., Boltaboyev, A. K. U., & Turamov, M. R. U. (2026, February). Cognitive load theory and AI integration: Optimizing educational technology for enhanced learning outcomes. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3393, No. 1, p. 060053). AIP Publishing LLC.
2. Inamova, Zarnigor Zafar-qizi, and Shirinoy Tursunali-qizi Ismatullayeva. "DEVELOPING ENGINEERING DESIGN SKILLS IN STUDENTS." *Altum International Conference Platform*. No. 1. 2026.
3. Hasanboy o‘g‘li, B. A. Methods Of Using Modern Technologies Of Teaching In Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 960-963.
4. Boltaboyev, A. X. (2025). Umumta’lim maktablarining boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini tasviriy san’atga o‘rgatishning maqsadi va mazmuni. *Namangan Davlat Pedagogika Instituti: Ta’lim va Taraqqiyot ilmiy-uslubiy jurnali*, 6, 50-55.
5. Boltaboyev, A. X., & Xaydarova, M. K. (2026). Kompyuter dizayn orqali maktab o‘quvchilarining estetik tafakkurini rivojlantirish. *Zamonaviy san’at va gumanitar fanlar bo‘yicha Yevropa sharhi*, 2(1), 42-44.
6. Boltaboyev, A. X. (2026). *Academic Research in Modern Science. International Scientific-Online Conference*, 3 (8), 140–146.
7. Boltaboev, A. K., & Abdirasilov, S. F. (2023). METHODOLOGICAL BASIS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS BY MAKING PENCIL DRAWINGS AND DRAFTS. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 57-60.
8. Boltaboyev, A. (2023, December). BO ‘LAJAK O‘QITUVCHINING KASBIY-PEDAGOGIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH SHART-SHAROITLARI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: “Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions”* (Vol. 1, No. 01).
9. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.
10. Бобур, А. Ў. Н. (2022). Тасвирий санъат асарларини яратишда композиция қонунларининг илмий асосларидан фойдаланиш. *Science and Education*, 3(2), 1087-1095.
11. O‘G‘Li, B. A. A. (2024). Talabalarning figurali kompozitsiya ishlashda naturadan qarab ishlashning ahamiyati. *Science and Education*, 5(12), 229-232.
12. O‘G‘Li, B. A. A., Lutfullayeva, S. N. Q., & Olimjonova, O. J. Q. (2024). Rangtasvirda kompozitsiya ishlashning qonun-qoidalari, uslublarini o‘rganishning nazariy va amaliy asoslari. *Science and Education*, 5(12), 214-218.
13. Nabiyev, B. (2022). Natyurmort kompozitsiyasini tuzish va tasvirlashda bosqichlar asosida ishlashning ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 334-338.

14. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & AbdugʻAni-OʻGʻLi, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida oʻrgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.
15. Roʻzimamatova, S. I. Q. (2026, March). MODERN COMPOSITIONAL AND COLOR SOLUTIONS IN CREATING STILL LIFE COMPOSITIONS IN WATERCOLOR. In *Altum International Conference Platform* (No. 2, pp. 4-9).
16. AbdugʻAni-OʻGʻLi, B. (2026). Innovative methods for revealing students' individual abilities in painting classes. *Science and Education*, 7(3), 349-353.
17. Komoldinov, S., & Sattarov, F. (2024). Ijodiy asar yaratish boʻyicha metodik tavsiyalar. *Scientific-theoretical journal of International education research*, 2(1), 42-46.
18. Sattarov, F. (2024). SCIENTIFIC-THEORETICAL FOUNDATIONS OF LEARNING THE RULES OF COMPOSITION AND DEPICTION IN PAINTING. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(10), 379-382.
19. Sattarov, F. I. (2024). Techniques and Methods of Creating Fine Art Works. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 2(3), 269-271.
20. Sattarov, F. I., & Rahimjonova, N. B. Q. (2026, February). THE PROCESS OF WORKING ON COMPOSITION IN PAINTING LESSONS. In *Altum International Conference Platform* (No. 1, pp. 17-20).
21. Sattarov, F. I., & Usmanova, X. N. Q. (2026). Teaching the subject of composition in specialized art schools. *Science and Education*, 7(2), 386-389.
22. Sattarov, F. I., & Lutfullayeva, S. N. Q. (2026). The influence of interactive methods on the development of compositional thinking in painting lessons. *Science and Education*, 7(2), 356-360.
23. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG „ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
24. Tadjibayev, A. B., & Abdurashidova, U. D. Q. (2026, January). THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF TEACHING TECHNICAL DRAWING AND GEOGRAPHY ON AN INTEGRATIVE BASIS. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 64-68).
25. Tokhtaeva, Z., Salomov, B., Tadjibaev, A., Urinov, S., Chulieva, G., & Tueva, E. (2025, September). Optical systems in UAVs for sustainable development of precision agriculture. In *Optical and Computational Technologies for Measurements and Industrial Applications (OptiComp 2025)* (Vol. 13803, pp. 82-90). SPIE.
26. Tadjibayev, A. (2025). YAGONA GRAFIKAVIY TEXNOLOGIYANI AMALIYOTGA JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 291-295.
27. Tadjibaev, A. B. (2014). The role of subject teachers in providing a unified graphics mode. *The Advanced Science. Open access journal.–United State*, (9-2014), 43-45.
28. ugli Dominjonov, K. F. (2026). THE HARMONY OF FOLK APPLIED ART AND CONTEMPORARY ART IN POTTERY WORKS. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 2(1), 32-35.
29. Faxriddin oʻgʻli, D. K. (2026). OʻZBEKISTON KULOCHILIGIDA TARIXIY SHAXSLAR TALQININING BADIY TAHLILI. *SHOKH LIBRARY*, 1(1).
30. Dominjonov, K. F. U. (2026, January).
31. Dominjonov, K. F. O. G. L., & UlugʻBek-OʻGʻLi, K. (2026). Kulolchilikda yangi materiallar va texnologiyalarning qoʻllanilishi. *Science and Education*, 7(2), 87-92.

32. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Odilova, M. X. J. Q. (2026). Zamonaviy hayotimizda naqqoshlik milliylik omili. Science and Education, 7(2), 350-355.
33. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Axmatjonova, U. L. Q. (2026). An'anaviy va zamonaviy kulolchilik texnologiyalarining taqqoslanishi va rivojlanish istiqbollari. Science and Education, 7(2), 79-86.
34. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Xamidullayeva, K. A. Q. (2026). Integratsion dars modeli samaradorligi: nazariy va empirik tahlil. Science and Education, 7(3), 403-407.
35. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Akbarova, M. B. Q. (2026). Kulolchilik asarlarida xalq amaliy san'ati va zamonaviy san'at uyg'unligi. Science and Education, 7(3), 430-435.
36. Dominjonov, K. F. O. G. L., & Saydullayeva, D. Q. C. Q. (2026). Kulolchilik buyumlari orqali O'zbekistonning madaniy merosini ifodalash. Science and Education, 7(3), 436-440.
37. O'G'Likomoldinov, S. J., & Abdirasilov, S. F. (2023). ON THE INTEGRITY OF ILLUSTRATION IN PAINTING LESSONS AND ITS RELATIONSHIP WITH COMPOSITION ACTIVITY. Экономика и социум, (3-2 (106)), 168-171.